

3. В Минсоцполитики назвали официальное число переселенцев из Донбасса и Крыма [Електронний ресурс]. URL: https://lb.ua/society/2018/08/27/406081_minsotspolitiki_nazvali.html

4. Блинова О.Є. Соціально-психологічні засади адаптації вимушених мігрантів / О.Є. Блинова // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Том IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. – Випуск 9. – К.: Талком, 2016. – С.58-66.

5. Результаты социологического исследования условий жизни вынужденно перемещенных лиц в г. Запорожье [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aidcenter.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/Социсследование1.pdf>

Литвинов О.М.

*Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
(Україна, м.Сєвєродонецьк),*

*завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філософських наук, доктор юридичних наук, доцент*

УКРАЇНА: СВІТОГЛЯДНІ ПРОБЛЕМИ ДОМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ПОСТМОДЕРНОГО СВІТУ (СПРОБА ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОГО СИНТЕЗУ З КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ПОЗИЦІЙ В АНТРОПОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ)

1. Модерне суспільство та, відповідно, держава (переважно національна, де нація еволюціонувала від етнічної до політичної) не відбулася на просторі колишнього тоталітарного СРСР з відомих культурно-історичних причин (якщо можна використати поняття культури до руйнівних саме з точки зору культури процесів на зазначених територіях). Над-нераціональні політичні структури та інститути, що залишилися в спадок новим («пострадянським») державам, не можуть реформуватися насамперед з причин антропологічних та культурологічних, які, синтезуючи, гранично коротко можна означити поняттям «радянська людина». Цей «новий тип людини», яку було створено через абсолютизацію східно-деспотичних способів взаємодії влади

і населення (насамперед репресії та над-експлуатація), спирався на сприйняття світу (світогляд) людини, яка не мала досвіду свободи і постійно відтворювала форми життя традиційного суспільства. Панування вельми примітивного культурного архетипу кочовництва і навіть збиральництва, що визначав (і значною мірою визначає) форми і способи буття, включаючи й соціальну організацію, регуляцію тощо, і що переважно і визначається як «культура», може пояснити те, що сприймається як постійне відставання від провідних країн світу практично у всіх сферах життя. Проблему можна описати в антропо-культурологічному аспекті як те, що людина, яку було обмежено в доступі до знань, насамперед гуманітарних, продовжує свою діяльність, спираючись переважно на уявлення, що їх було сформовано над-ідеологізованою системою освіти, де перед вели суб'єкти апологетичні щодо державного устрою, що існував. Останній характеризувався (як і всі соціалістичні режими тоталітарного типу) репресивним ставленням до ідеї прав людини (тобто до автономної людини) і патерналістичним ставленням до лояльної поведінки своїх громадян. Звідси витікало нехтування політичними правами і задоволення мінімальних потреб як оформлення соціальних прав лояльного (з причин страху, потім звички) населення. Поняття правового, як і переважна кількість понять суспільного значення, наповнилося змістами, що не відповідали ані етимологічному (культурно-історичному) змісту, ані змісту класичному (новочасному, тобто модерному). Подальший розвиток осмислення правової реальності відбувався під шаленим тиском цієї світоглядної спадщини, що є загальним для всіх сфер суспільного буття переважної кількості пост-радянських країн.

Дещо іншим виявився шлях країн колишнього «соціалістичного табору», тобто пост-соціалістичних країн, оскільки в значно менший термін їхнього існування в такій якості у них не було остаточно знищено персоналістичну складову соціальності та був набагато менш значним вплив ієрархічності сприйняття світу, що є визначальним для представників культур, які належать до східного ареалу культур (у сучасній вітчизняній інтерпретації як продовження ідей «євразійства»). На додаток до цього, певні рештки політичного залишалися в них і за часів тоталітарних (наприклад, неодноособовість «виборів» у Польщі тощо).

2. Окремо слід означити релігійний по суті характер світогляду громадян тоталітарних держав, де місце звичайної над-істоти (Бога) було (значною мірою залишається і сьогодні) зайняте міфологією в

світській оболонці, що спиралася на такі ж утопічні уявлення про фінальність історії в образній формі «світлого майбутнього». Іншою характеристикою такого світогляду був інший бік головної ідеї, яка також повністю збігається з характеристиками релігії – це жертвовність. Таким чином усе спиралося на ірраціональні структури свідомості, відсутність раціонального критичного мислення також стає однією з визначальних характеристик «нового типу людини» – «совєтській чело-век», на створення («формування») якого поставлено всі потуги держави, насамперед пропаганда і освіта. Останнє є вже дещо банальним висновком, але він виводить запропоновані міркування вже в суто соціально-філософську площину. Світоглядним втіленням такої відсутності раціонально-критичного (тобто адекватного) погляду на світ є, відповідно, постійна неадекватність його інтерпретації, оскільки традиційною залишається позиція свідомого перекручення (диктат ідеології) усього, що може вивести людину з підкореного стану.

3. Зазначене перекручення змісту понять і, відповідно, спотворення смислів спиралося на загальну практику їхньої редукції, тобто спрощеного (примітивізованого, вульгаризованого) тлумачення, що спиралося на рівень буденної свідомості людини з обмеженим владою світоглядом. Крім апеляції до низьких почуттів (створення образу «ворога»), надзвичайно потужно використовувалися також історичні наративи, що не відповідали дійсності тощо. Так десятки і сотні мільйонів людей, які не мали досвіду свободи, організовувалися навколо редукованої до рівня обивателя ідеї соціальної справедливості як позбавлення ворогів (гасло «боротьби» як дієва частина жертвовності), яка і визначалася як «соціалістична» («націонал-соціалістична» у боротьбі расовій, «інтернаціонал-соціалістична» у боротьбі класовій, різні азійські та африканські варіанти, що часто чудернацьки поєднували ці види боротьби). Онтологічно такі режими спиралися на форми суспільної організації, що означаються як традиційні суспільства з відповідними формами взаємодії влади і решти населення: патерналізм, ієрархічність, деперсоналізація тощо. Таким же чином розумілася й політика, тобто як спосіб досягнення мети саме обмеженим колом представників влади, і, відповідно, держава. Інструментом такої політики залишається й апеляція до природних релігійних почуттів людини, що виражається перш за все в створенні образу того, хто (мов би) наділений можливістю вирішувати всі проблеми суспільства (вождизм). Наявність різного рівня таких поведирів, які спираються перш за все на силу (сьогодні це насамперед державні сили та

спецслужби), є результатом того, що схарактеризовувало домодерні організації суспільства. Іншого розуміння її фактично не існувало (і не існує в багатьох країнах і сьогодні). Так спотворення розуміння загального (у цьому випадку аж архаїчного) має збіг із тим, що сьогодні (а це «сьогодні» триває вже декілька десятиліть) звичайно і майже звично називається пост-модернізмом.

4. Модерне суспільство, що склалося насамперед як оформлення (соціальне, юридичне, політичне) філософської ідеї невідчужуваних природних прав людини (найбільше досягнення Нового часу або «доби Модерну», що надає підстави називати його «другим осьовим часом»), і вся соціально-політична історія цього періоду є процесом поширення цієї ідеї, яка довела свою перевагу і як підмуток соціальної організації, включаючи державу. Визволення креативної енергії якомога більшої кількості людей, як результат указаної переваги, демонструють надзвичайні успіхи в усіх сферах життя людей – від економічної та технічної до наукової та соціально-гуманітарної. Насамперед це є втіленням раціональних способів осмислення буття і місця людини в ній, що призводить до відповідних процесів і в політиці, це гуманізація її та значною мірою повернення до її ж витоків як вирішення загалом загальних проблем задля блага загалу. Сформувалися державно-правові структури, що означаються як правова та соціально-правова держава, де раціональна складова (що спирається на рівні права і свободу кожного) у всіх сферах соціального життя є такою, що переважає. Найбільш відоме визначення суспільства, що спроміглося досягнути таких очевидних досягнень у раціоналізації життя, це «відкрите суспільство». Зазначений процес протягом століть зустрічав величезний спротив суспільств традиційних, включаючи й вкрай репресивні його організаційні форми – тоталітарні держави. Цей процес зіткнення різних організаційно-регулятивних форм суспільства на світоглядному рівні отримує втілення у відповідних політико-правових діях та гаслах, де можна побачити не тільки різні політичні сили як відображення інтересів різних верств населення, а й наміри «людей минулого», тобто людей, у свідомості яких переважають образи та категорії домодерного стану людства (включаючи й тоталітарний), залишити їх в житті людей ХХІ століття. Причини таких намірів для нас також можна гранично коротко пояснити змістом та конотаціями поняття «радянська людина» («советский человек»).

5. Неймовірні темпи розвитку сучасного людства є в загально-соціальному сенсі значною мірою перевагою вільного мислення

свобідної людини відкритого суспільства, що забезпечує перемогу над «людьми минулого». Втім кількість останніх і їхні ж можливості доступу до цих досягнень сучасного світу (а розширення цих можливостей є одним з головних завдань діяльності «людей минулого», що мають переважно або виключно кримінальний характер) створюють постійні загрози аж до ступеня існування самої людини як роду. Філософськи осягнута, раціонально-світоглядно сприйнята та політико-юридично подолана конфліктна природа людини у відкритих суспільствах («Загальна декларація прав людини», ін., більш сучасні приклади) у зіткненнях з релігійним тлумаченням, ірраціонально-світоглядним відторгненням як нехтуванням правами людини та міжнародним правом демонструє це в різний вигляд: від простих засобів скоєння терористичних актів до складних (включаючи й культурну, політичну інші складові) гібридних форм.

Таким чином, можна констатувати зазначений спротив визволення кожної людини від фактично рабської залежності від людини іншої (традиційне суспільство, патерналістична держава) на рівнях від індивідуально-групового до державного. Складність сучасного світу, яка все частіше відбивається у філософському терміно-понятті «постмодернізм», полягає у відновленні (і прагненні) простих способів співіснування (аж до традиційно-архаїчних або уявно-міфологічних, як то у «радянської людини») з використанням надсучасніших інструментально-технологічних засобів, що відбивається і в такому ж «гібридному» змішуванні засобів політичних з культурними та антропологічними. Іншим значним компонентом впливу «людей минулого» є їхня наявність у будь-якому суспільстві, питання в різних частинах світу постає лише в ступеню їхнього впливу, що також стає питанням напрямку соціокультурного та політико-правового розвитку. Питання, що залишається відкритим, а одним з його аспектів залишається обов'язковість антропологічного чинника (природи людини) та чинника культурологічного (розуміння та тлумачення природи людини, зокрема через прийняття/неприйняття – реального, не «пусто» декларованого – ідеї природних прав людини), а це в цілому і є тим, що звичайно називають свідомістю людини, у цьому випадку частиною загального світогляду.

Україна на сьогодні є одним з тих різних місць зіткнення «людей минулого» і «людей, що прагнуть свободи», де воно (це зіткнення) набуло найгостріших виглядів знищення людей один одного. Як би не пояснювали війни, але якщо вважати, що людина то є *homo sapiens*,

тоді слід визнати сам факт війни поверненням до тваринного стану, оскільки «людина розумна» знайшла і культурологічний (гра), і раціональний (дискурс) способи вирішення конфліктних ситуацій. Тоді, якщо антропологією є лише описування життя одного з видів ссавців, представники якого мають можливість підкорювати все навколо себе за допомогою не лише сили жорсткої (фізичної), а й більш вишукано (влада), то «люди минулого» зі своєю «культурою» суцільної брехні та тяжіння до перетворення життя на жахи мають всі шанси перетворити і культурологію на також (і на) більш вишукані способи знищення одне одного (можливо до останнього). Але якщо антропологію вважати щось людське, що є суто людським (що відрізняє людину від інших істот, тобто розумним, раціональним), то тоді соціальна, політична, правова тощо філософія (філософії) мають попрацювати над досить серйозним корегуванням категоріального апарату цих сфер знання, іншими словами, виведення за межі культури ще й багатьох сучасних, здавалося б звичних понять, виглядає нагальною проблемою. У цій роботі має поєднатися подолання розумом стереотипів буденної свідомості як втілення принизливих культурних архетипів. Тоді поняття культури також набуває суто людського (як раціонального) змісту.

Піляєв І.С.

Інститут економіки та прогнозування НАН України

(Україна, м.Київ),

провідний науковий співробітник,

доктор політичних наук, доцент

СТРАТЕГІЧНІ КОНФЛІКТИ НАВКОЛО УКРАЇНИ ТА ТАЙВАНЮ: ГЕОПОЛІТИЧНІ, ІСТОРИЧНІ ТА ЦІННІСНІ ПАРАЛЕЛІ

Незважаючи на зусилля міжнародної спільноти, збройний конфлікт на сході України вже тривалий час перебуває в стадії «повільного кипіння», створюючи перманентну загрозу вибуху й підриваючи безпеку не лише у Східній Європі, а й на всьому Євразійському мега-континенті.